

داره نارہ کھی سہر گردی

نووسینی : یه شہر کہ مال

وہرگیپانی : کہریم دانشیار

سوید - 1998

داره‌ناره‌کهی سه‌ر گردی

نووسینی : یه‌شه‌ر که‌مال

وه‌رگی‌رانی : که‌ریم دانشیار

سوید - 1998

www.gagesh.com

ئەم وەرگىرەنەم بۇ بىرئانىنى يادى ھاورپىيانى شەرى شۆرشگىرانەى
دەشتى قولقولە پېشكەشە.
يادى ھاورپىيان: بەھمەن مەلازادە، يوسف جەھانگىرى ، ھەزار كەرىمى ،
حسین كەلھورى و ھەموو شەھىدانى گەلى كورد ھەمىشە بەخىرە.

كەرىم

ژنه که ی مەمەد لە چەقی دەشتی ئەوپەر نادیار دا کز و کپ دامابوو؛ زۆریش
پەریشان بوو. داها تەو و خۆلی زەووییەکی پشکنی و چەند دەنکە توویەکی
دۆزییەو. دەنکەکانی لە ناو لەپی پەنجەدا هیئان و بردن؛ ددانی پێداگرتن.
چەندیکیشی خستنه ناو گیرفانی و بەلای خۆیەو گوتی:
- وەیش!!... گشتی گنخاون... وە ی قور بەسەری من!... دەک دەری بابانی من شیوی
لەوی نەهامەتی بەشانمان دا ها تەو!

سەرلەنوێ ملی نایە دۆزینی زەووییەکی و چەند دەنکە گەنمیکی دیکەشی تیدا
دۆزییەو و دیسان ددانی پێداگرتن. پاشان بە توورپیی تفی کردنەو و گوتی:
- وەیش کە چیەم لەش و گیان لە بۆ ئەوی مەزرایە تەو، بەلام بەچی
نەگەبیم و چی لی چی نەبوو!

لە مەزراکەدا شیناورد بۆ دەرمانیش نەهاتە بەرچا. لەم سەر تا ئەو پەری
مەزراکە، تەنات کەژ و هەردی بەر روانگەیشی خاکیک بوو کە هەر بۆز
دەچۆووە؛ جوولەویشی تیدا بەدی نەدەکرا.
گوتی:

- دەمرین!!... ئیمسال قەرمان دئ و تاکمان لی دەرناچی... وەیش لەوی رۆژە
پەشیی لە ریمان دایە!

ئەوسا دانیشت و کز داما. بە دەشتی کاکێ بە کاکیدا روانی و سەیریکی مەزرای
مردوی بەردەمیشی کرد. لە هەژمەتان هەموو جیەانی لە سەر تەوقی سەر
هەلدەسوورا. بە نەرمە ورتە ی ژیر لیوانیشیەو جار جار دەگوت: وەیش کە چیەم
لەش و گیان لە بۆ تەو، کەچی رەنج بە خەسار مامەو و بەچی نەگەشتین!
هەر لەو شۆینە ی کە لی دانیشتوو، لی دانیشت و هەتا بەرەبەری تەنگی بانگی
شیوان جوولە ی نەکرد. یە کجار پەس و پەریشان و شیواو حال بوو؛ هەر دەتوت لە
حاندی ئاویکە ی گیان دانان دایە. ماویەکی خایاند و هەر بەمجۆرە دانیشت و
جمە ی نەهات. ئیوارە، درەنگ وەختانیک کەوتەو خۆ و بەرەو مال بوو. گەشتەو
مال. لە مالیش رووگرژ و مرچ و مۆن لە تەنیشت کوانوی ئاگر دا هەلتوتەکا.
مەمەد، شووکی رۆوی دەمی تیکرد و گوتی:

- ها...! کەنیشکە ئەو بۆچ وا دژ داماوی؟... ئەوا ئیمە دووبەیان ی رێ دەکەوین و
دەرۆین. هەرکە گەشتە (چوکوروا)، پارەت بە پۆستەدا بۆ رەوانە دەکەم... دە رۆژ
پاش رویشتم دەچیتە لای (جەمال ئەفەندی) دوکاندار... من پارەت بە ناو نیشانی
ئەو دا بۆ بەرێ دەکەم.

ژنە مرقە ی لیو نەهات. مەمەد گوتی:

- چیبیه؟... چته کچی!!... چ قهوماوه؟!

ژنه له پپر و ناکاوئیک تهقی و ههرچی دهر د و مهراقی که له ههناوی دا پوئنگی دابوو، یه کچی و به لیشاو به سهر میړده کهی دا هه لئ پشت. شریخاندی به سهریدا و گوتی: - ده برؤ!... برؤ!... بو ناچی؟ چوکوروا چاوه پروانته، بو ناچی؟... چ خه میک دلئ تو ده گه زئ و خه بهرت له کوئیه که دهنک و دانی تووی مه زرامان سهرپاکی گنخاوه! ئیمه سویراییمان له مالدا نییه... ته نانهت خوئی ئاییشمان له مالدا دهست ناکه وئ. ئەی ئیمه لهم ده پوژه دا چی بی خورد و خوراکمان و به چی بزین؟! ئیمه نه تامه چیشت و نه سویراییمان له مال دا نییه، ده با له خیر و بیړی ئارد و نان چاو بنووقینین، ئیمه سویرایی شک نابهین... دهنک و دانی تووی زهوی و زارمان گشتی گنخاوه... ده برؤ!... برؤ بو ناچی؟!...

له نیومالی ژووره که یاندا دوو کاره بزن هه لبه ز دابه زیان بوو. چوار زاروکی پوته لهی بی بهرگ و بی ئەنواش له سوچیکی نیو ژووره که دا، سهرکز و کهیل و خه مگین به دهوری یه کدا دانیشتبوون. دهنگ ههر بیدهنگی بوو. ههر ته نی بچکولانه ترینیان که کراسی بهری له بهر شرؤلی ده هات له به ژنی دا بکه ویتنه خوار، جار جار به لووشمه یه کی کورت، شه قلی بیدهنگی ژووره کهی ده شکاند و دوو قهیتانی چلمی شوپره وه بووی، بو سهر، به ره و دوو کونه لوتانی هه لده کی شایه وه. مه مه د گوتی:

- ئەم ههرا و هاواری پی ناوئ ئافرهت!... بزنه قه شان ده فروشین و چه ند بهرمیل گهنمی پی ده ستینین، ههرچی له به ریشی مایه وه به خوئی ده دین و چت ومتی تری پی ده کرین... ئیتر ته واو و برایه وه!
ژنه گوتی:

- بیفروشه! ده تو بی و خودا ئەویشمان لئ بفروشه و دویه که شمان لئ بیپره...
بیفروشه ده با ئەویشمان نه مینئ!

مه مه د تووره بوو. به توندی گرماندی به سهریدا:

- به لئ دهی فروشم و زور چاکیشی ده فروشم... دهی فروشم و په کیشم پی ناکه وئ.
- بیفروشه... بیفروشه!... تو خودا با بمرین و نه جاتیمان بی.
مه مه د ههر بو سبهی به یانی، بزنه قه شان به (دویره ن ئەفهندی)، که خه لکی گوندیکی ئەولتر بوو، فروشت.

ههر که بزنه که یان له مال بردنه دهر، ده تگوت ته رمی ئازیزیکی خو شه ویستیان له مال چوته دهر. ژنه کهی مه مه د هون هون فرمیسکی به دوا ی بزنه قه شان دا له دیده ده باراند و ههر وهک ئازیز مرده دهیناراند. مه مه دیش له بهر شهرمی دهستهنگی و له بهر حه یای پیاوهرتی پرووی هاتنه وهی مالی نه بوو.

له دهره وه ، نهرمه بايه كي سووكي تي هه لكر دبوو. كشيپه له وشكه ي بزنان له
پاي ديواري مالا ن دا، به دم نهرمه با، هيدي هيدي هه لده خان و به ره وتيكي نهرم
، له م سهر بو نه و سهر ده چوون .

له دووره وه سهر و پوته راكي (مه مه د) وه دهر كهوت. چي پي نه چوو (حه سو ك) ايش
هات. به جووته له پاي ديواري مالا كدا دانيشتن و ده ستيان كرد به پيه هه لا گوتني
خير و به ره كه تيكي كه وا گويا له ده شتي (چوكوروا) دا هه لريژراوه. به لين بوو
به ياني شه وه كي به ره و چوكوروا وه ري كه ون.
حه سو ك گوتي :

– درويه! ... مه گهر ده كرى له چوكوروا يه كي نه وتو مهن و پان و به رين دا ...
مه مه د به تووره يي قسه ي له ده مي حه سو ك نه ستانه وه و گوتي :
– درويه! درو ... چون له چوكوروا دا نيش ده ست ناكه وي؟ ... له ويندهرى به روى
پووناك، چرا به ده سته وه به شوين پياوي به كار دا ده گه رين ... درويه! ... ههر
نه وه نده به سه پيلاومان بگاته ويندهرى ، نيتز ته واو! ... له چوكوروا كريكار له دار
دا ده تاشن .

زورى نه خاياند (يوسف) ايش هات. مه مه د و حه سو ك هه ردووكيان به جووته و
يه كده نگ و يه كده م گوتيان :
– هات !!

يوسف له دووره وه هاواري ده نكي تيگرتن و گزي كردني :
– نوووه ووى كورينه ... ده لين ... ده لين كه نيازي چووني چوكورواتان له كه لله دا يه ...
ده لين كه ...
حه سو ك وتي :
– به لي ، خوا يار بي ، نه وا خه ريكي خو كو كردنه وه ين و له سهر رويشتنين ... منم ،
مه مه ده و نه وي تريش (نه شقه لي) يه .
يوسف گوتي :

– كوره باوان گيان بو كوئ ده چن؟ ... وه رن پياوي چاك بن، نه م خه ياله به تاله و
نه م سه ودا يه پر زيانه له كه لله تان ده رهاويژن. نيوه خه ريكن به پي خوتان به ره و
پيري مردن، به ره و باوشي نه خو شى و بو نيو نه وكي ره شه په تاي ده شتي چوكوروا
ده خوشين. نه ري مشوره كه تان چي لي به سهر هاتوه مال كاولينه كه ده تانه وي
خوتان به م ده رده به رن؟ ... نيوه پيتان وايه چوني چوكوروا گه مه و گه پ و گالته يه؟
ده وه رن دهر د و زوخاوي چوكورواي حيز له من بپرسن تاكو له بوتاني هه لريژم و
بوتاني بيژم ... نه وه منم كه چوكوروا گه زته م و نه وي م به چاوي خوم بينيوه
براده رينه! ... وه رن له برسان و له بي بريوي بمرن و ره ق هه لين، به لام قه ت قه ت

ههنگاوتان به ره و ویندهری کل مهکن . ئەگه ریش به زه بیتان به تافی لاوینی
خوتان دانایه، دهسا وهرن پهحمی به حالی مال و مندالتان بکهن ...
ئەتۆ مه مهده!... ئەتۆ که چوار زارۆک نا، به لکه چوار چهپکه گولی په عنات له مالدا
هه نه ، وهره پیاوخاس به و دهست لهم که ته کاروانهت هه لگره . شه ره ته کی بجیته
ویندهری ، ئیتر گه رانه وهی بو نییه ؛ گه رانه وهیشی له بو بلوی ، ئەوه تا ههروهک
منی مالویران به کوشتیک دهرد و ئاهو و ئازاره وه ده گه ریته وه مال .
مه مه ده گوتی :

- هیچ دهره تانیکی ترمان نییه باوکه کهی باوکم .

حه سوک گوتی :

- ئیمه خویشمان له گشت چه م و خه می ئەولا شاره زاین برای شیرین، به لام چ
دهروویه کی به خیری تر شک نابهین و ری به چ دهروائیکی پروون دا نابهین .
یوسف نالاندی و گوتی :

- هه ر ئەوانه ی که شاره زای چوکوروان ، باش ده زانن دهرد و مهراق و مهینه تی
ویندهری چونه و چه نه ده . ئەز ده زانم چوکوروا چییه ... له وی ئاگر بارانه . هه ردی
ژیری پری مافه ته یه و دایک گه رای ناسازی لییه . هه واکه ی پری په خشه و ته پوی
خوینخوون . حاندی ئیواران می شو له بو ت دین و به سه رت ده کشین هه ر وهک هه ور ؛
یهک به ئاسمان دین و به سه رت وه رده بن . په خشه کانی په خشه نین ، هه ر یه که ی
گورگیکی خوینخوون ... به هه زاران و هه زاران هوروژم دین و له چاوترووکانیک دا
دلۆپیک ته راییه له جهسته ی ژینه وه ر دا ناهیلن ...

براده رینه !... چوکوروا بلیسه ی لی هه لده ستی . وهرن ده ست هه لگرن و مه چن . له
من و له دهرد و ئازاره کانی من پروانن یاران ! من وینه یه کی ته و او زیندووم له
مه رگی هیوری ده ستی چوکوروا . ئاوه که ی پری خو ره یه و تاوگه زه ، لیچق و شیله وتنه
هه روهک خوین ... مه چن براده رینه . من برایانه پیتانی ده لیم و باوکانه نزاتان
لیده که م مه چن ... حالی ژار و په ریشانی من ببینن ... وهرن تو خوداکه تان مه چن ،
ته نانه ت ئەگه ر له برسانیش هه وهک خه زه ل هه لبوهرین ، لی ره مه بزوون . راسته له
ویندهری ئیش و کار ده ست ده که وی ت ، راسته پاره ی تیدایه ، راسته له شیری مه ل و
میرو له وه بیگره هه تا گیانی ئاده می زاد ، هه رچی بیخوازی و بنه وه ی ، هه ر هه مووی
تیدایه ، به لام سه ردانان و تیدا چوونیشی هه یه . له ش به باری و په شه نو به تی و دیق
و زه ردووییشی تیدایه . حالی به له نگازی من به چاو ببینن تاوه کو بو تان دهرکه وی که
چوکوروا چییه . چوکوروا بلیسه ی لی هه لده ستی براده رینه ... وهرن به ئەشقی
پیرتان واز له م چوونه بهینن و مه چن براده رینه ...
حه سوک گوتی :

- چارمان ناچاره برای شیرین، ئەشی هه ر بچین . مردن له ریدایه ، گه ر هات و له
ویندهری مردین ، چش با بمرین .

مه مه د :

- ده چین !

حه سوک :

- مردن هه زار شانازی و شه رهی به سهر هه ژاریدا هه یه. په تا و نازاری نوبه تی له نه داری باشته. ده رده باریک هه له ده سبه تالی و لاده سی گه لیک قازاختره.

مه مه د :

- ده چین !

یوسف :

- پوژ و پوژگار هه کی من به چاو ببینن و بزنانن من له ده ست ئه م نازاره دزیوه چی ده کیشم یاران ! ... من له گه لتاندا نیم و نایه م... بی تو جاریکی دیکه ش تاوی ده شتی چوکوروام به سهر بکشیت، ئیتر بو هه تا هه تایه هیچ سیبه ریکم به سهر دا ناکشیت و نانی زیندووان ناخوم... ده لیم خودا به که سی ره و نه بینئ! ئیتر به شی من به سه، من چل و چرووی دار و ده ون ده خوم و تو یلیکی دره ختان ده کرپوسمه وه و نانی چوکوروا ناخوم !...

مه مه د :

- ده چین !

حه سوک وتی :

- مردن هه زار شه رهی به سهر هه ژاریدا هه یه... ئیمه ده چین !

یوسف گوتی :

- رهنگی زهر دم ببینن و حالی په ریشانم به چاو ببینن، سا ئه وه دم بیژن ده چین. یوسف به دم قسه کردنه وه، جار جار، ورگی خووی په نجه نیشان ده کرد. ورگی یوسف هه به چه شنی ورگی ئافره تی دووگیان، تولاو تول لیها تبوو. ملی باریکی چه شنی داوه ده زووی یوسف، زور به زه حمه ت سهر و سه کوته که ی راگرتبوو. رهنگی روخساری له بهر که م خوینئ، چه شنی رووه کی ژیر به ردی په نا سیبه ران رهنگی زهر دی زه عفه رانی و کال و که مرهنگی لی نیشتبوو. تو یخ و تو یزالی ژیر قاچ و قولانی به هووی هینده پی په تی بوون و پیخاوس رویشتنی، هه ره وهک لاستیقی تایه ری ترؤمبیلان، کونجر کونجر و توئی توئی به سهر به کدا چه میبونه وه و رهق و تهق هه لاتبوون.

حه سوک گوتی :

- مردن له ریگایشمان دابی، ده پوین و پاشگه زبوونه وه مان نابی !

یوسف :

- من برایانه پیتانی ده لیم، مه چن !... په خشه و ته پوکانی هه ره یه که ی...

حه سوک تووره بوو. به سهری دا گرماند :

– تۆ خواكەت يۆسف بەسكە و بېيرەوہ باوكەكەم! ... بەسە واز بېنە و لېمان بەوہ
...!

يۆسف دەمی بەسەر يەكدا تەپی و ئیتر بېدەنگ ماپەوہ.

له دهرهوهی گوند، له سووچیکي بهرمالاندا راوهستا بوون و چاوه پروانی مه مه د
 بوون بیټ و وه پړی که ون.
 پیخه فیه داپیچراوه کانیاں به کول دادابوو. داسه کانیاں به لاکه له کهوه هه لواسیوو و
 ناماده رویشتن بوون.
 مه مه د له گهل خیزانی خه ریکی ئاخر وتوو یزانی بوو، که سه ره نجام و ئاخر په یام
 گوتی: به خودیم ئه سپاردن و له مال هاته دهر. ژنه که ی مه مه د له بری وه رامی
 مالواوی، گازی کرد:
 - دهنک و دانی تووی زهوی و زارمان سه رپاکی گنخاوه!

بوولیلی به یان هه روا ده هات و رهنگی شه وه کیی وه ژیر خوی ددها؛ ده هات به یان
 بنگه ویټ و ولات پروناک بیټ. به په له که تنه پړی و گوندیاں جی هیشت. هه تا ئه و
 ده مه ی که دیوارو سه ربانه کورت و بوزه له کانی گوندیاں له هه ته ری چاوان دابوو،
 په سا په سا سه ربیاں بو و ه رده چه رخانه وه و به سه سه رته وه سه یری دیمه نی
 هه ژارانه ی زیډ و نیشتمانه که ی خویانیاں ده کرد. هه روا ده رویشتن و له دی دوور
 ده که وتنه وه، هه ر ئه وه نده ش توند و به هه ره مه ده رویشتن، که ته پ و توژی خوله
 پوته ی پاش سه ربیاں به هه وا دا ددها.
 له دواوه ده نگیکیاں به گوی گه یشت. راوه ستان و سه یریاں کرد و دیتیاں یوسفه به
 هه لینگان بویاں دیټ.
 دلنیگه ران بوون. هاواریاں کردی:
 - خیره یوسف!! .. چییه؟ ... چ باسه؟
 یوسف گوتی:

- خیره.
 گه یشته لایان و له سه ر به ردیک دانیشتن. سنگی هه روهک مووشه ده مه ی باده مینی
 کوره ی ئاسنگه ران ده هاژا. به ده م هه ناسه سواریه وه گوتی:
 - سه بریکم لی بگرن با پشوویه کم بیته وه بهر... هه ر له گونده وه هه تا ئیره، یهک
 پشوو به دواتاندا هه لاتووم.
 له ژوور سه ری یوسف دا راوه ستان و ئیستیکیان گرت. یوسف دوا ی چه ند هه ناسه
 کیشانیکی دوور و دریز، پشووی تازه کرده وه و له جی هه ستا و گوتی:
 - دانیشتم و بیرم لی کرده وه و دوا ی خو ساغ کردنه وه م به دواتاندا هاتم. کورد گوته نی
 : مردن جاریک و شین و شه پور بوکردنه یشی جاریک... مردن جاریک و... ده سا با
 برؤین براده رینه!

ئاسمانی بان سه ربیاں، ئه م سه ر تا ئه و په ری، ساماله ساویکی پاکی بی هه ور
 و هیل بوو. ده شتی ئه و سه ر نادیا ری ژیر پییشیاں شیوه رد و گیلگه و زهوی و زاری

داچیندرای بئ شیناوهرد بوو. مەزراکان رهنگیکی بۆزی خۆله میشییان بهسەر
کشابوو. هەر ئه ودهم که به لاشانی کیلگه یه کدا تیده په رین، هه سوک داها ته وه و
خۆلی زهوییه که ی پشکنی و گوتی :

– به که لک نایه و چی لی چی نابی ...

مه مه د گوتی :

– ئه وه گرتمان، گرتیشی! ... هه تا بستیکی لی بزار ده که ی، نه په نجه ت بۆت به
په نجه ده مینن و نه نینوکه کانت بۆت به نینوک. چه ره مه سه ره و گیان له بو
تواندوه که یشی به پای فیلانن و بهر و بهر هه مه که یشی هه ر دوو لایچی نه پوخته یه
و چیتر ...

هه سوک گوتی :

– ده با ئه و دوو مشت هه م هه ر نه بی کاکه! ... وه لاهی من نه م گه ره که و نایخو از م!
یوسف گوتی :

– له خۆی ده خو از م چوکوروا خاپوور و نو قمه سار بی ت.
گشتیان بی که نین.

گه یشتنه (کانی سپی). دانیشن و پشوویه کیان تازه کرده وه. ده ست و په لیان شور د و
ئاویکیان خو ار ده وه. له دانیشن و پشوودان دابوون که له پر هه مه دوک، شو انه که ی
مالی (که کی) خان ها ته لایان و له به رامبه ریان دا چه قی. هه سوک پر سیاری تیگرت :
– ئو غر بی هه مه دوک!
هه مه دوک گوتی :

– خولیان چوونی چوکوروا که وتوته سه ره مه وه. بیستبووم و ده مزانی ئیوه ییش ریگی
وینده ری تان له به ره. هه ربویه ئه وا دوو روژ ه له م گاز و گوزه ره دا چاوه پروانیتان
ده که م. من به نیاز بووم هه ر هه نو که ریگه بگرمه بهر و برۆم ، به لام باش بوو
ده ئیوه هه له نگوتم ... ده تو خودا لیبگه ری ن با ئه ربا به که م به شوین شو انیکی
لیها تووی وه کی خو م دا سه ر و خو اران بته قینی ته وه. من سه ری خو م هه لده گرم و له
ده ستانی راده که م و ده رو م ... ئیتر به شی من به سه !
هه مه دوک کوریک بوو له ر و باریک. قه لافه تی وردی لانن و له ر و باریکی ده گه ل
ده ست و په لی پان و ئه ستووری لیک نه ده وشانه وه و هه ر ده تگوت ده ستی پیاویکی
ده ستی به لبار وه رگرتوو ه.
ئه شقه لی گوتی :

(نا ته واو)